

Tóth János

Bioetika – Fenntartható fejlődés – Értelmezések és kritikák

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

11.2 LECKE: ÉRTELMEZÉSEK ÉS KRITIKÁK

A fenntartható fejlődés fogalmának különböző hiányosságai, értelmezései és kritikái vannak és lehetnek. Ezek a nehézségek abból adódnak, hogy ez a koncepció eleve kompromisszumként született a *végtelen gazdasági növekedés* és a *zéró gazdasági növekedés* között. Ez a két markáns koncepció azóta is folyamatosan küzd a fenntartható fejlődés „lelkéért”.

11.2.1 A fenntartható fejlődés értelmezése

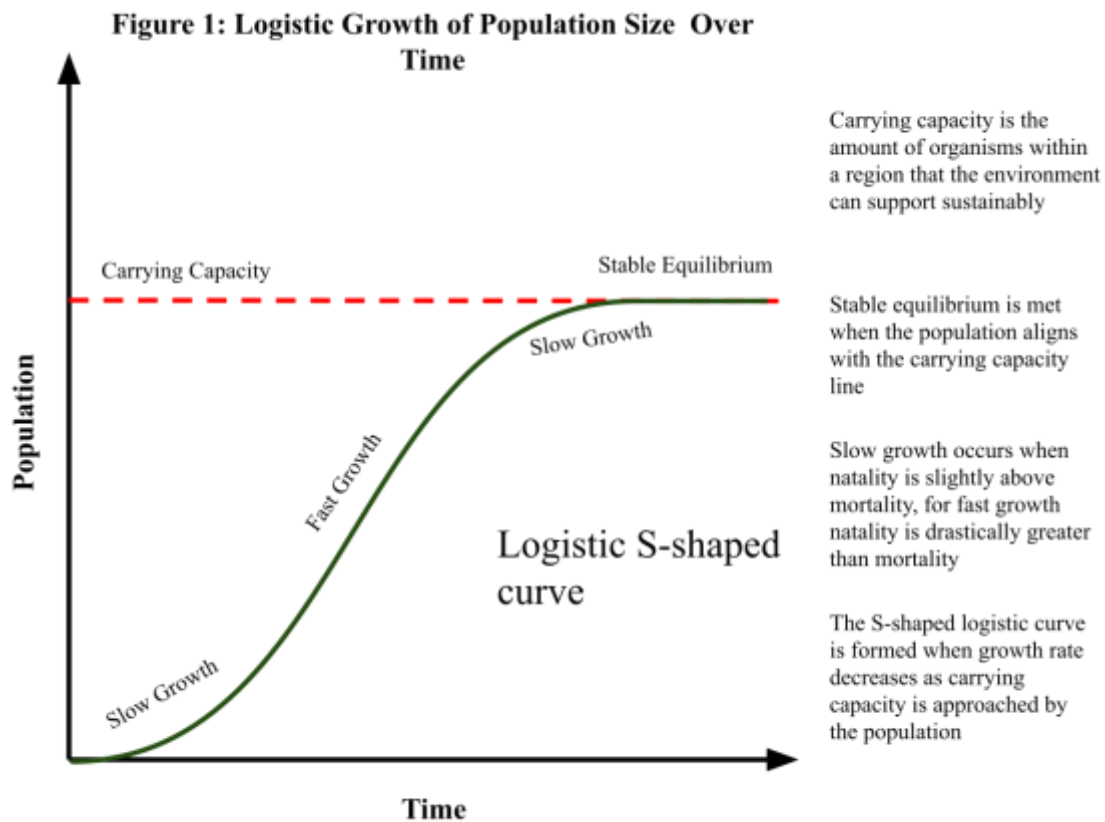
A fenntarthatóság fenti meghatározásai – összhangban a növekedést hangsúlyozó modernitással – **központi célnak tekintik az emberi szükségletek kielégítését, illetve a jólét biztosítását. Közös sajátosságuk azonban, hogy ezen cél számára, vagyis a társadalmi és gazdasági növekedés számára egy korábban nem létező korlátot fogalmaznak meg.** Brundtland korlátozó tényezőként a jövő nemzedékek szükségleteit, míg Daly az ökológiai eltartóképességet emeli ki. A két definíció abban különbözik egymástól, hogy Brundtland csak a humán szempontokra koncentrál, vagyis abszolút *antropocentrikus*, Daly meghatározása viszont az ökológiai eltartó-képességet hangsúlyozza, tehát *ökocentrikus* elemet is tartalmaz. A brundtlandi meghatározás nagy előnye, hogy összekapcsolja a jelent a távoli jövővel, ami a fenntarthatóság lényege.

Ez a két meghatározás egy mondatban a következőképp egyesíthető: *a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, mely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül hogy az ökológiai eltartó-képességet meghaladó módon növekednénk, és veszélyeztetnénk a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket.*

Mindkét meghatározásnak vannak hiányosságai. Brundtland definíciójában a „**jövő generációi**” kifejezés jelentése homályos. Nem világos, hogy a jelen generációinak, hány jövőbeli generáció szükségleteire kell tekintettel lennie. A sziú indiánok állítólag a döntések várható jövőbeli hatásait a következő három generáció szempontjából mérlegelték. **Potter** (1990) egyik tanulmányában a következő évezredre tekint előre. Sokak számára a 40 generáció túl hosszú időperspektívának tűnik. A fenntarthatóságnak azonban éppen ez a lényege. Csak így tudjuk felismerni, sőt elkerülni a hosszú távú veszélyeket. Másfelől az sem világos, hogy a definícióban az olyan fogalmak, mint „jelen”, illetve „jövő generációk” globalista vagy lokalista módon értelmezendők-e? Pontosabban Brundtland ezeket a fogalmakat globalista módon értelmezte, de ez az értelmezés súlyos nehézségekhez vezet, miközben maga a definíció értelmezhető lokalista vagy szuverenista módon is.

Ugyanez a probléma Daly meghatározásával kapcsolatban is felmerül **mit jelent „az ökológiai eltartóképesség” fogalma az ember esetében?** Ennek a fogalomnak a használata az ember esetében elsősorban azért problematikus mert az emberek

fogyasztása és környezetterhelése között hatalmas különbségek vannak. Másrészt ez a fogalom eredetileg egy konkrét területnek és nem a Földnek az eltartóképességére utal.

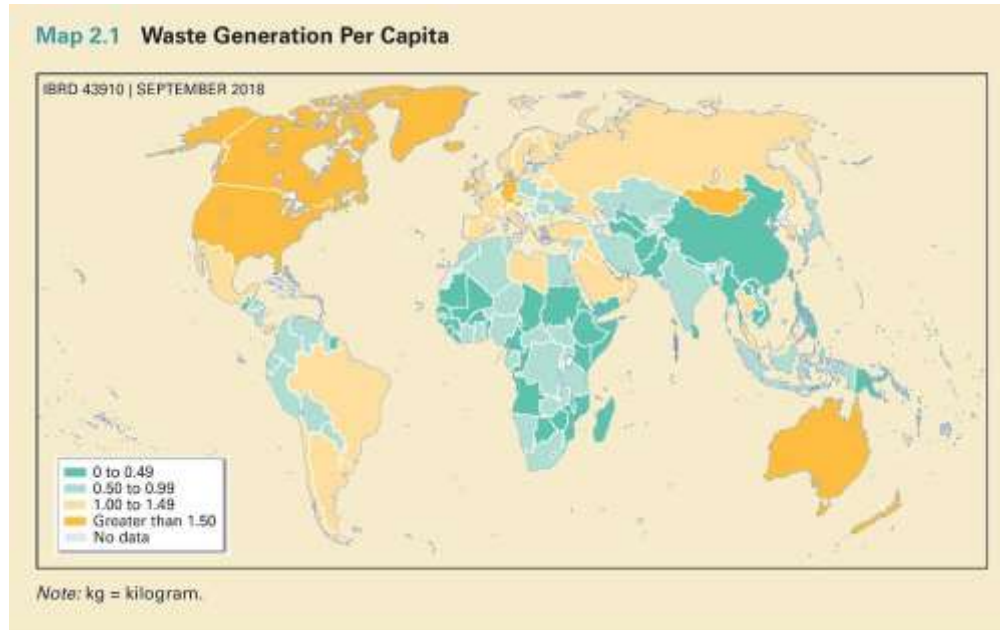
Az eltartóképességhez simuló logisztikus görbe. Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Carrying_capacity#/media/File:Logistic_Carrying_Capacity.svg

11.2.2 Globalista és lokalista értelmezés

Mindkét szerző a fenntartható fejlődés globalista és univerzalista értelmezésből indul ki, de erős érvek szólnak ez ellen. Először is a valódi politikai cselekvők az emberek, szervezetek, államok. Az emberiség mint politikai cselekvő nem létezik vagy legalábbis nem lényeges szereplő; legjobb esetben is csak a nemzetközi szervezetek fejezik ki közvetlenül az emberiség szempontjait. Továbbá hibás az az elképzelés is, hogy az emberiséget a fenntarthatóság szempontjából egységes egészként kezeljük. Valójában a különböző népek, nemzetek és nemzetállamok a fenntarthatóság, illetve a fenntarthatatlanság különböző kombinációját valósítják meg. Ha ezeket a különbséget tudatosítjuk, akkor azonosíthatók és bátoríthatók a fenntarthatóság szempontjából jó gyakorlatokat folytatók, illetve

azonosíthatók és elítélhetők a fenntarthatatlan pályán levők.

Ahogy a klímesemleges társadalomra, úgy a fenntartható fejlődésre is igaz a *sokféleség* tézise. Egyrészt az országok között nagyon jelentős természet, földrajzi, demográfiai, technikai gazdasági, kulturális különbségek vannak. A különböző pozíciók a fenntartható fejlődés különböző formáit teszik szükségesé. Másrészt maga a cél vagyis a fenntartható állapot sem lehet egységes, hiszen a különböző természeti, földrajzi, demográfiai stb. feltételek mellett a fenntartható állapotnak is nagyon különbözőnek kell lennie.

Pazarló generáció. (A naponta keletkező hulladék per fő kilogrammban mérve.) Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Global_issue#/media/File:Waste_generation_per_day_per_capita,_September_2018.jpg

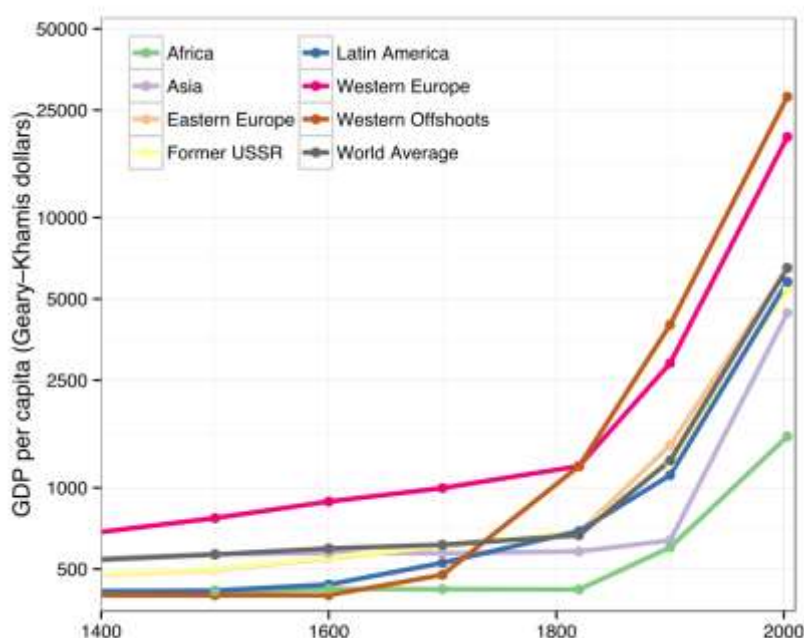
11.2.3 Kritikus nézetek

Sokan kritizálják a fenntartható fejlődés fogalmát. Egyes kritikusok szerint a fenntartható fejlődés koncepciója megvalósíthatónak tételez valamit, ami egyáltalán nem biztos, hogy megvalósítható. Szerintük a fejlődés, azaz a *'szociális jólét folyamatos növekedése'* és a fenntarthatóság, vagyis az *'ökoszisztémák megőrzése'* egyidejűleg nem biztos, hogy megvalósítható. Ha pedig a két fogalomnak nincs közös metszete, akkor végül mégiscsak választanunk kell a szociális jólét folyamatos növekedése és az ökoszisztémák megőrzése között.

Keményebb kritikusok szerint a 'fenntartható fejlődés' elve csak arra szolgált, hogy elrejtse (zöldre fesse) az igazi célt, nevezetesen a 'folyamatos növekedést'. Tény, hogy a közvélemény,

a gazdasági szereplők és a politikusok is a fejlődést szisztematikusan azonosítják a gazdaság mennyiségi növekedésével. E gondolkodásmód központi sajátossága a rövidtávú gondolkodás, vagyis a most uralma. Sem a politikusok, sem a gazdasági vállalkozások (kivéve néhány biztosító társaságot) nem tekintenek előre két-három évnél hosszabb időre. Egy híres mondás szerint „*A kasszában csilingelő pénz mindig elnyomja az eljövendő nemzedék hangját*”. Sajnos az erre a szemléletre épülő gazdaság nem fenntartható, hiszen a Föld véges rendszerében egyetlen társadalmi-gazdasági alrendszer sem növekedhet korlátlanul.

A problémát az okozza, hogy a fejlődés fogalma alatt teljesen mást értenek a zöldek és a modernek. A zöldek szerint a fejlődés egy *'minőségi változás gazdasági növekedés nélkül'*, míg a modernek szerint a fejlődés lényege *'egy zöldre festett gazdasági növekedés'*. A zöld gondolat erősödése miatt modernitás – legyen az liberális, baloldali vagy konzervatív – szívesen helyettesíti a folyamatos növekedést a folyamatos (vagy éppen fenntartható) fejlődéssel. Miközben itt két különböző paradigmáról van szó: a folyamatos növekedés a fennálló modernitás lényegére, míg a fenntartható fejlődés egy megvalósítandó ökológiai eszmére utal.

Az egy főre jutó GDP növekedése régióként (1400-2000). Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Economic_growth#/media/File:Historic_world_GDP_per_capita.svg

Ráadásul ezt a kettőséget a 'fenntartható fejlődés' kifejezés értelmezései is megengedik. Ugyanis ez a kifejezés értelmezhető úgymint a *'fejlődés fenntarthatósága'*, illetve mint a *'fenntarthatóság fejlődése'*. Az előbbi csak a fejlődés folyamatosságát hangsúlyozza, ahol a fejlődés nem

szükségképpen zöld. Ez az értelmezés közel áll a növekedés fenntarthatóságához, azaz fenntartható vagy folyamatos növekedéshez, illetve a fenntartható fejlődés gyenge értelmezéséhez. **Tehát ez az értelmezés visszavezet a modernitás fő téziséhez a *korlátlan növekedés* paradigmájához.**

Csak a második értelmezés, azaz a 'fenntartható állapot fejlődése' hordoz zöld tartalmat. Ez az értelmezés egy olyan ökológikus társadalomban hisz, amely fizikai-mennyiségi paramétereiben állandó (stacionárius), de tudásában, hatékonyságában, életminőségében folyamatosan fejlődik. Ez az értelmezés összhangban van a *fenntartható fejlődés erős értelmezésével*.

(Tóth János, SZTE)

Kérdések

1. Milyen értelmezései lehetnek a „jövő generáció” kifejezésnek?
2. Mit jelent az eltartóképesség fogalma?
3. Mi a különbség a fenntartható fejlődés globalista és lokalista értelmezése között?
4. A fenntartható fejlődést miért kritizálják a zöldek?

Szakirodalom

Daly, H.E. (2001): A gazdaságtalan növekedés elmélete, gyakorlata, története és kapcsolata a globalizációval. *Kövász*, V. évfolyam, 1-2 szám Tavasz-Nyár 5-22.o.

Málovics György – Bajmócy Zoltán (2009) A fenntarthatóság közgazdaságtani értelmezései. *Közgazdasági Szemle*, LVI. évf., 2009. május (464-483.o.)

Persányi Miklós (szerk., 1987) *Közös Jövönk. A környezet és fejlesztés világbizottság jelentése*. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó.

Potter, V.R (1990): Getting to the year 3000; Can global bioethics overcome evolution's fatal flaw? *Perspectives in Biology and Medicine* 14: 127-153.

Stern, N (2006): *Summary of Conclusions. Executive summary (short)*. Stern Review Report on the Economics of Climate Change. HM Treasury.

Tóth I. János (2018b): Fenntartható fejlődés – filozófiai reflexiók. *Sztelozófia*. I. pp. 93-107.

